

Ορέστης Διδυμιώτης

Συνοπτική περιγραφή

Δραστηριότητα για τη Μακρόνησο με βάση το βίντεο *Νύχτα* του Ελβετού σκηνοθέτη Ολιβιέ Ζισουά, το οποίο επρόκειτο να αποτελέσει απόσπασμα του ντοκιμαντέρ *Σαν πέτρινα λιοντάρια στην μπασιά της νύχτας*, αλλά τελικά δεν συμπεριελήφθη στην ταινία. Ο φακός της κάμερας εστιάζει στα χαρακτηριστικά του εξόριστου εικαστικού Γιώργου Φαρσακίδη υπό τους ήχους της ομιλίας αναμορφωτικής προπαγάνδας και των στίχων του Γιάννη Ρίτσου. Οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται να επεξεργαστούν «πρωτογενές» υλικό από την εφιαλτική καθημερινότητα της Μακρονήσου προκειμένου να το ανασυγκροτήσουν εννοιολογικά και να το αναδιατυπώσουν με κριτικούς όρους.

Στόχοι

Για τους μαθητές και τις μαθήτριες:

- * Να εμβαθύνουν στον Εμφύλιο, την εξορία και τη Μακρόνησο.
- * Να κατανοήσουν τη μεθοδολογία του φασιστικού λόγου και να σταθούν κριτικά απέναντί της.
- * Να αποδομήσουν τον εθνοκεντρισμό και την εθνικοφροσύνη.
- * Να αντιληφθούν τον ρόλο και τη συμβολική λειτουργία της γλώσσας.
- * Να ανακαλύψουν την τέχνη ως μορφή μαρτυρίας και αντίστασης στη λήθη.

Υλικά

- * Η/Υ
- * προτζέκτορας
- * ηχεία
- * φωτοτυπίες των φύλλων μαθητή

Χώρος

Σχολική αίθουσα με δυνατότητα προβολής σε μεγάλη επιφάνεια και Η/Υ με σύνδεση στο διαδίκτυο

Διάρκεια

Μία διδακτική ώρα

Ηλικιακή ομάδα

Γ' Γυμνασίου – Γ' Λυκείου

Εφαρμογή

- Ανακοινώστε στην τάξη ότι θα παρακολουθήσετε ένα μικρό βίντεο σχετικά με τη Μακρόνησο, χωρίς πρόσθετες πληροφορίες: <https://goo.gl/zMcOiz>
- Μετά την προβολή συζητήστε με τους μαθητές και τις μαθήτριες: Τι τους έκανε εντύπωση στο βίντεο που παρακολούθησαν; Τι γνωρίζουν για τη Μακρόνησο;

Παροτρύνετε τους μαθητές και τις μαθήτριες να διατυπώσουν συγκεκριμένα ερωτήματα στα οποία δεν μπορούν να βρουν εύκολη απάντηση:

- Ποιος μιλάει;
- Σε ποιους απευθύνεται;
- Τι γινόταν σ' εκείνο το μέρος;

Η κινητοποίηση του ενδιαφέροντος μέσω της έκπληξης που προκαλεί η έλλειψη προφανών απαντήσεων είναι καθοριστικός παράγοντας για την άρση των προκαταλήψεων και την οικοδόμηση οποιασδήποτε γνώσης σχετικά με το υπό συζήτηση θέμα.

- Χωρίστε την τάξη σε ζευγάρια και μοιράστε το κείμενο για τη Μακρόνησο. Στη συνέχεια, μοιράστε το φύλλο εργασίας και ζητήστε από τους μαθητές και τις μαθήτριες να απαντήσουν στις ερωτήσεις αφού συμβουλευτούν και το διαδίκτυο για περαιτέρω πληροφορίες όπου αυτό είναι αναγκαίο και εφόσον το επιτρέπει η υλικοτεχνική υποδομή της τάξης.

Στο κείμενο της αναμορφωτικής προπαγάνδας επανεμφανίζονται ορισμένες κρίσιμες διαστάσεις του φασιστικού λόγου. Το έθνος ως πρωταρχική αρχή οργάνωσης. Η ερμηνεία και η βίωση του κόσμου από τη σκοπιά ενός εξιδανικευμένου «Εμείς» κατ' αντιπαράθεση με ένα «Εσείς». Η κατασκευή ενός φανταστικού εχθρού προς εξολόθρευση. Ο αυταρχισμός της καταστολής· η ασυγκράτητη βία κατά του άλλου. Η αξίωση για ριζικό περιορισμό της διαφορετικής σκέψης.¹ Μέσα από τις προτεινόμενες ασκήσεις, οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται να ανασυγκροτήσουν τον τρόπο με τον οποίο οικοδομείται ο φασιστικός λόγος και να εξετάσουν τον ρόλο και τη συμβολική λειτουργία της γλώσσας. Η φασιστική προπαγάνδα επιχειρεί να εκμεταλλευτεί τους ασυνείδητους μηχανισμούς και να αφυπνίσει τα στοιχειώδη συναισθήματα της ψυχής κατασκευάζοντας φανταστικές παραστάσεις του «Εγώ» και του «Άλλου», του «Εμείς» και του «Εσείς». Οι ορισμοί και το περιεχόμενο αυτών των κατηγοριών μεταβάλλονται ανάλογα με την ιστορική και πολιτική συγκυρία (Άριοι vs Εβραίοι, Έλληνες vs (λαθρο)μετανάστες, εθνικόφρονες vs κομμουνιστές κ.λπ.). Το «παιχνίδι» με το ποιος ανήκει στο έθνος, ποιος είναι, ποιος το εκφράζει, ποιος το απειλεί και ποιος πρέπει να βγει έξω απ' αυτό είναι ο βασικός μηχανισμός παραγωγής φασιστικού λόγου.²

- 1 Γεράσιμος Κουζέλης, «Πώς οικοδομείται ο φασισμός», στου ιδίου, *Φασισμός και δημοκρατία*, νήσος, Αθήνα 2014, σ. 117-120.
2 Στο ίδιο, σ. 120.

- Μοιράστε στους μαθητές και τις μαθήτριες τον «Δεκάλογο του Μακρονησιώτη» και τη «Δήλωση μετανοίας». Συζητήστε μαζί τους για τη λειτουργία των δύο κειμένων. Τι στόχο έχουν; Πώς τον πετυχαίνουν;

«Ο “Δεκάλογος του Μακρονησιώτη”, που δημοσιεύεται στον Σκαπανέα το 1950 και συμπυκνώνει τα βασικά “πιστεύω” του “αναμορφωμένου” σπλίτη, είναι ενδεικτικός για τον συγκερασμό [αυτόν] εθνικής και αντικομμουνιστικής αγωγής. [...] Η “εθnikοφροσύνη”, η νέα αξία που κατασκευάζεται τα χρόνια αυτά, συγκερνά τις παραδοσιακές “εθνικές αξίες” με τον μαχητικό αντικομμουνισμό. [...] Έτσι, το παραδοσιακό τρίπτυχο “πατρίς - θρησκεία - οικογένεια” επανασηματοδοτείται ταυτιζόμενο ουσιαστικά με τον αντικομμουνισμό. Η ιδεολογία του αντικομμουνισμού, έτσι, μέσα από τη μορφή της “εθnikοφροσύνης” αναδεικνύεται στον βασικό συνεκτικό ιστό, τη ραχοκοκαλιά που διαπερνά όλη την “αναμορφωτική προπαγάνδα”. Το σπλοστάσιο του ελληνικού μεταπολεμικού αντικομμουνισμού θα αποτελέσει τη βασική δεξαμενή απ’ όπου αντλούνται τα επιχειρήματα και τα θέματα τα οποία συγκροτούν το σύστημα αγωγής των Μακρονησιωτών: ο Εμφύλιος ως πόλεμος Ελλήνων εναντίον ξένων, και συγκεκριμένα των Σλάβων· ο κομμουνισμός ως μέγα ψεύδος, ως μέθοδος απάτης και ξεγελάσματος των πολλών· ο κομμουνισμός ως φοβερή ασθένεια που προσβάλλει τον ανθρώπινο και κοινωνικό οργανισμό· ο βίαιος και εγκληματικός χαρακτήρας του κομμουνισμού· η απόλυτη ταύτιση κομμουνισμού και σλαβισμού»³

3 Βλ. Στρατής Μπουρνάζος, «Στρατόπεδο Μακρονήσου, 1947-1950. Εθνική και αντικομμουνιστική αγωγή», στο Πρακτικά του Διεθνούς Συμποσίου 17-19 Απριλίου 1997, *Οι χρόνοι της ιστορίας. Για μια ιστορία της παιδικής ηλικίας και της νεότητας*, Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας / Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Αθήνα 1998, σ. 117-137.

- **Μοιράστε το απόσπασμα από το ποίημα του Γιάννη Ρίτσου «Α.Β.Γ.». Μετά την ανάγνωση συζητήστε με τους μαθητές και τις μαθήτριες: Τι εικόνα μάς μεταφέρει το ποίημα σχετικά με τη ζωή στη Μακρόνησο; Πώς διαφοροποιεί τη γνώση μας για τη Μακρόνησο ως τόπο εξορίας συγκριτικά με την ομιλία που εξετάσαμε προηγουμένως; Πώς γίνεται να γράφει κανείς ποίηση υπό τέτοιες συνθήκες;**

«Αν δεχτούμε ότι η ποίηση μετέχει και αυτή στις αναπαραστάσεις της ιστορικής πραγματικότητας, τότε η ποιητική αλήθεια για τη Μακρόνησο, μια αλήθεια που συμπεριλαμβάνει “τους ρόλους της στράτευσης, της ερμηνείας και της φαντασίας” των δημιουργών της, μπορεί να μας αποκαλύψει ορισμένες αθέατες όψεις της βιωμένης εμπειρίας των υποκειμένων που υπέστησαν τον εγκλεισμό και τον εκτοπισμό, καθώς επίσης και μερικές όψεις της ιστορικής μνήμης που, ίσως, μας βοηθήσουν να κατανοήσουμε τους μηχανισμούς που επέτρεψαν να γεννηθεί ποίηση μέσα στις συνθήκες μιας εφιαλτικά οργανωμένης «εθνικής αγωγής». [...] Την ποίηση αυτή, ωστόσο, θα πρέπει να την αντιμετωπίσουμε μέσα στο πλαίσιο των λειτουργιών που κλήθηκε να αναλάβει, ως πολιτισμική πρακτική μιας ευρύτερης ιδεολογικής αντιπαράθεσης, η οποία έδινε διαφορετικό περιεχόμενο στις αισθητικές αναζητήσεις. [...] Το στρατόπεδο της Μακρονήσου είναι κι ένας τόπος επιβολής πολιτισμικών συμπεριφορών, που απαγόρευαν την ύπαρξη οποιασδήποτε άλλης μορφής παραγωγής πολιτισμικού νοήματος. Από αυτή την άποψη, η ποίηση που γράφτηκε στη Μακρόνησο λειτούργησε όχι μόνο σαν αντιρρητικός λόγος αλλά και ως κιβωτός των πολιτισμικών αξιών της αριστερής κουλτούρας».⁴

4 Γιάννης Παπαθεοδώρου, «Η “πυκνοκατοικημένη ερημιά” των ποιητών της Μακρονήσου: Γραφές της εξορίας», στο Πρακτικά επιστημονικής συνάντησης 6-7 Μαρτίου 1998, *Ιστορικό τοπίο και ιστορική μνήμη. Το παράδειγμα της Μακρονήσου*, Φιλίστωρ, Αθήνα 2000, σ. 227-244.

Μακρόνησος

Η Μακρόνησος άρχισε να λειτουργεί ως στρατόπεδο συγκέντρωσης πολιτικών κρατουμένων και αγωνιστών της Εθνικής Αντίστασης από τα μέσα του 1947, ύστερα από εντολή του υπουργού Στρατιωτικών Γεωργίου Στράτου της κυβέρνησης Δημητρίου Μάξιμου. Κατά τη διάρκεια του Εμφύλιου Πολέμου, περισσότεροι από 80.000 άνδρες, γυναίκες και παιδιά ελληνικής καταγωγής εκτοπίστηκαν στη Μακρόνησο, σε στρατόπεδα αναμόρφωσης που δημιουργήθηκαν για να καταπολεμήσουν την «επέκταση του κομμουνισμού». «Η καθημερινή ζωή των κρατουμένων ήταν αυστηρά στρατιωτική, με βάρβαρη πειθαρχία. Δηλαδή προσκλητήρια, αναφορές, καψόνια, εγκλεισμός στα πειθαρχεία, ώρες στον ήλιο ή στη βροχή και το κρύο, βασανιστήρια, ξυλοδαρμοί και απροσχημάτιστες δολοφονίες, με αποκορύφωμα τη μεγάλη σφαγή στο ΑΕΤΟ, τον Φεβρουάριο-Μάρτιο του 1948. Το συσσίτιο ήταν άθλιο, το νερό ελάχιστο ή και σπάνιο, η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη ουσιαστικά ανύπαρκτη».¹

Το καθεστώς ζητούσε από τους εξόριστους να υπογράψουν δήλωση μετάνοιας. Όσοι δεν υπέγραφαν κρατούνταν σε απομόνωση και υποβάλλονταν σε σωματικά και ψυχολογικά βασανιστήρια που στόχο είχαν να σπάσουν τις αντιστάσεις τους. Η εθνική αναμόρφωση των κομμουνιστών αποτυπώνεται στον «Δεκάλογο του Μακρονησιώτη», που δημοσιεύτηκε στο προπαγανδιστικό περιοδικό *Σκαπανεύς* το 1950. Το 1989 η Μακρόνησος αναγνωρίστηκε ως «ιστορικός τόπος μνήμης» από το Υπουργείο Πολιτισμού.

Τα χαρακτηριστικά στο βίντεο είναι του εικαστικού Γιώργου Φαρσακίδη, που έζησε για ένα διάστημα εξόριστος στη Μακρόνησο. Τα λόγια της ομιλίας που ακούγονται στο βίντεο είναι τα ίδια που άκουγαν αυτός και οι συγκρατούμενοί του από τα μεγάφωνα του στρατοπέδου. Οι στίχοι που ακούγονται στο τέλος είναι από το ποίημα του Γιάννη Ρίτσου «Α.Β.Γ.», που γράφτηκε κατά τη διάρκεια της παραμονής του στη Μακρόνησο. Τα χειρόγραφα αυτά έμειναν θαμμένα στο χώμα μέσα σε σφραγισμένα μπουκάλια. Ξεθάφτηκαν τον Ιούλιο του 1950.

¹ Βλ. Πανελλήνια Ένωση Κρατουμένων Αγωνιστών Μακρονήσου: <http://goo.gl/Knogtp>.

Ο δεκάλογος του Μακρονησιώτη

Μόνο στην Ελλάδα ανήκω και γι' αυτήν αγωνίζομαι.
Μισώ τον κομμουνισμό γιατί απεργάζεται
την καταστροφή μου.

Ακατάσχετη είν' η ορμή μου στον αγώνα
για τη διάσωση των ιερών και των οσίων της Φυλής.

Κρατώντας ψηλά τον πυρσό της ελευθερίας βαδίζω
σταθερά προς το μέλλον που προσμένει από μένα
πολλά.

Ρωμαλέος στο σώμα και την ψυχή θα ανταποκριθώ
στις προσδοκίες της μεγάλης μου πατρίδος.

Οδηγός στις πράξεις μου στέκει η πείρα του
παρελθόντος και τα διδάγματα της Μακρονήσου.

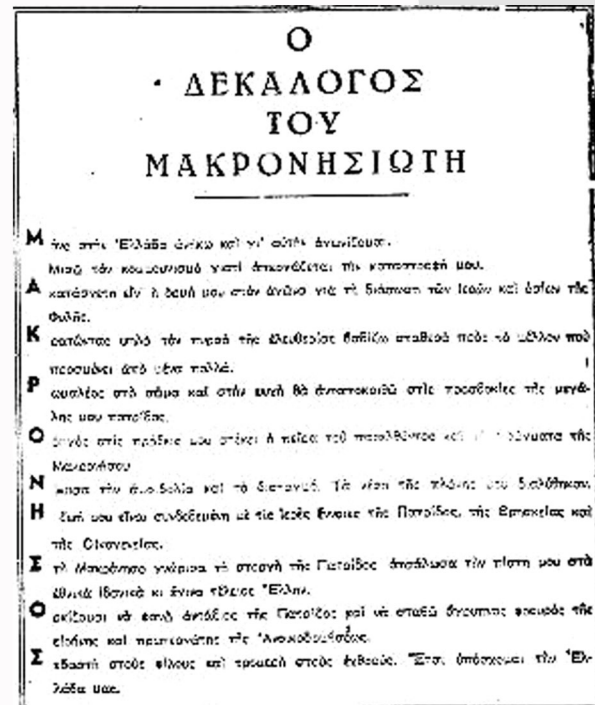
Νίκησα την αμφιβολία και το δισταγμό.
Τα νέφη της πλάνης μου διαλύθηκαν.

Η ζωή μου είναι συνδεδεμένη με τις ιερές έννοιες
της Πατρίδος, της Θρησκείας και της Οικογενείας.

Στη Μακρόνησο γνώρισα τη στοργή της Πατρίδος,
ατσάλωσα την πίστη μου στα εθνικά ιδανικά κι έγινα
τέλειος Έλλην.

Ορκίζομαι να φανώ αντάξιος της Πατρίδος και να
σταθώ άγρυπνος φρουρός της ειρήνης και πρωτεργάτης
της ανοικοδομήσεως.

Σεβαστή στους φίλους και τρομερή στους εχθρούς.
Έτσι υπόσχομαι την Ελλάδα μας.

πηγή: Ριζοσπάστης – <https://goo.gl/cKV7Ve>

• Για περισσότερες πληροφορίες βλ. και εδώ: Στρατής Μπουρνάζος, «Στρατόπεδο Μακρονήσου, 1947-1950. Εθνική και αντικομμουνιστική αγωγή», στο Πρακτικά του Διεθνούς Συμποσίου 17-19 Απριλίου 1997, Οι χρόνοι της ιστορίας. Για μια ιστορία της παιδικής ηλικίας και της νεότητας, Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας / Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Αθήνα 1998, σ. 117-137.

ΔΗΛΩΣΙΣ

«Ο κάτωθι υπογεγραμμένος..... κλάσεως ..... εκ ..... και διαμένων εις ..... δηλώ υπευθύνως και εν γνώσει των συνεπειών του νόμου περί ψευδούς δηλώσεως και χωρίς να ασκηθή βία τα κάτωθι: Ουδέποτε υπήρξα κομμουνιστής και ουδεμίαν σχέσιν έχω με το συνωμοτικόν ΚΚΕ. Προσεχώρησα εις το ΕΑΜ με σκοπόν να απελευθερώσω την πατρίδα μου από τους κατακτητάς. Μετ' ολίγον καιρόν αντελήφθην ότι όπισθεν του ΕΑΜ ήτο το ΚΚΕ το οποίο ήτο η πηγή πάσης ενεργείας και πράξεως του ΕΑΜ. Επειδή είμαι γνήσιο Ελληνόπουλο καταδικάζω και αποκηρύσσω μετά βδελυγμίας όλκας τας αναρχοβουηγαροκομμουνιστικάς οργανώσεις: ΕΑΜ, ΕΛΑΣ, ΕΠΟΝ, ΕΑ, αίτινες αποτελούν τα εγκληματικά σλαυόβουηλα και αντεθνικά συγκροτήματα, σκοπός των οποίων είναι η κατασκόπευσις παντός ό,τι αφορά το κράτος και ιδία τον στρατόν και η υποδούηλωσις της φυλής μας εις τους προαιώνιους εχθρούς μας Βουηγάρους-Σέρβους και γενικώς σλαυούς οίτινες πάντα ατίμως και υπούηως είτε διά της πανσλαυικής ιδέας προσπαθούν να αποσπάσουν εδάφη, άτινα είναι ποτισμένα με ιδρώτα και αίμα των προγόνων μας. Τίθεμαι πολέμιος των άνω σλαυοδούηλων και αντεθνικών συγκροτημάτων μέχρι της τελικής εξοντώσεώς τους.

Η παρούσα μου επιθυμώ να δημοσιευθή εις τον Τύπον και αναγνωσθή εις την εκκλήσιαν της ενορίας μου.

Β. Σ. Τ. 902 τη.....

Ο Δηλών.....»

*1 πηγή: Νίκος Μάργαρης, *Ιστορία της Μακρονήσου*, τόμ. Α, Κλάδου & Παλαιολόγου, Αθήνα 1966, σ. 122.

Γιάννης Ρίτσος
Α. Β. Γ.

Α. Β. Γ.
Τρία μεγάλα γράμματα
γραμμένα μ' ασβέστη στη ραχοκοκαλιά της Μακρόνησος

(Όταν ερχόμαστε με το καράβι,
στριμωγμένοι ανάμεσα στους μπόγους και στις υποψίες μας,
τα διαβάσαμε πάνου απ' το κατάστρωμα
κάτου απ' τις βρисиές του χωροφύλακα, τα διαβάσαμε
εκείνο το ήσυχο πρωινό του Ιουλίου
κ' η αρμύρα κ' η μυρουδιά της ρίγανης και το θυμάρι
δεν καταλάβαιναν καθόλου τι θα πουν αυτά τα τρία ασβεστω-
μένα γράμματα)

Α' Τάγμα
Β' Τάγμα
Γ' Τάγμα

[...]

Αιγαιοπελαγίτικο τοπείο
χρυσό και γαλάζιο
Α. Β. Γ.

Σε τούτα τα βράχια τουφεκίστηκαν οι 300 του Α' Τάγματος
τούτα τα φύκια είναι μια τούφα μαλλιά
ξεκολλημένα μαζί με το πετσί
απ' το καύκαλο ενός συντρόφου που αρνήθηκε να υπογράψει
δήλωση

[...]

Α. Β. Γ.
Μαύρο, κατάμαυρο τοπείο με σφιγμένα δόντια
κόκκινο, κατακόκκινο τοπείο με σφιγμένη γροθιά
μαύρη και κόκκινη καρδιά πηγμένη στο αίμα της
κι ένας κόκκινος ήλιος πηγμένος στο αίμα του

Α. Β. Γ.

Τα συρματοπλέγματα.
Και τα φυλάκια στη νύχτα
Κι οι φωνές απ' τα φυλάκια όλη τη νύχτα

ΑΛΤ - ΑΛΤ
ΤΙΣ ΕΙ;
ΤΙΣ ΕΙ;
ΤΙΣ ΕΙ;

ΟΙ ΚΟΥΤΣΟΙ
ΟΙ ΚΟΥΛΟΙ
ΟΙ ΤΥΦΛΟΙ
ΟΙ ΤΡΕΛΟΙ
ΟΙ ΝΕΚΡΟΙ

ΑΛΤ - ΑΛΤ
ΑΛΤ
ΤΙΣ ΕΙ;

ΟΙ ΝΕΚΡΟΙ
ΟΙ ΝΕΚΡΟΙ

Γυρεύουν πίσω το ψωμί που δεν φάγανε.
Γυρεύουν τον ήλιο που τους κλέψανε.
Οι νεκροί γυρεύουν τη ζωή τους.
ΑΛΤ - ΑΛΤ
απ' όλα τα φυλάκια της νύχτας
όλη τη νύχτα

ΑΛΤ
—ΤΙΣ ΕΙ;
—ΟΙ ΝΕΚΡΟΙ

—ΤΙΣ ΕΙ;
—ΟΙ ΤΡΕΛΟΙ
—ΤΙΣ ΕΙ;
—ΕΜΕΙΣ

ΑΛΤ - ΑΛΤ - ΑΛΤ
ΔΕ ΣΤΑΜΑΤΟΥΝ

Οι νεκροί γυρεύουν τη ζωή τους,
Οι τρελοί γυρεύουν τον ήλιο τους
Οι κουτσοί γυρεύουν τα πόδια τους
Οι τυφλοί γυρεύουν τα μάτια τους
Όλοι μαζί γυρεύουμε τη λευτεριά μας.

Α. Β. Γ.

Απ' την αρχή μαθαίνουμε το αλφάβητο
Απ' την αρχή μαθαίνουμε το φόβο και τον πόνο
Απ' την αρχή μαθαίνουμε τη ζωή και το θάνατο

Α. Β. Γ.

Α. Β. Γ.

Α. Β. Γ.

Είναι κοντά η Λευτεριά, σύντροφοι
μια και μάθαμε, σύντροφοι, να πεθαίνουμε
μάθαμε και να ζούμε, σύντροφοι.

Α. Β. Γ.

ΗΛΙΟΣ

Α. Β. Γ.

ΛΕΥΤΕΡΙΑ

- Διαβάστε το κείμενο της ομιλίας που ακολουθεί και στη συνέχεια απαντήστε στις ερωτήσεις.

«Είμεθα οι νικητές! Και είσθε οι ηττημένοι! Και όπως είπαν, ουσί τοις ηττημένοις, είσθε το κατακάθι από το βαρέλι με τις σαρδέλες! Μην έχετε καμιάν ελπίδα από πουθενά, ούτε από την κυβέρνησιν ούτε από τον ΟΗΕ, θα υποταχθείτε ή θα πεθάνετε, εδώ κυβερνά ο στρατός, όχι η χωροφυλακή που ξέρατε! Είμαστε το έθνος και είσαστε η προδοσία, δεν σας αξίζει έλεος και δεν έχετε από πουθενά να περιμένετε οποιαδήποτε χάρη. Εκτός εάν εμείς, ο στρατός, θελήσουμε να σας αγνοήσουμε ή να σας λυπηθούμε, θα μπορούσαμε να σας σκοτώσουμε όλους, δεν σας σκοτώνουμε, όχι όμως από οίκτο! Μα γιατί θέλουμε να σας δώσουμε την ευκαιρία να γίνετε και εσείς Έλληνες, και θα γίνετε το θέλετε, δεν το θέλετε.»

- * Πότε έγινε η συγκεκριμένη ομιλία; Τι συνέβαινε εκείνη την εποχή στην Ελλάδα;

- * Τι μπορούμε να υποθέσουμε για τον συγγραφέα της ομιλίας; Ποιον εκπροσωπεί;

Σε ποιους απευθύνεται;

Ποιος είναι ο στόχος της ομιλίας; Εντοπίστε τις λέξεις-κλειδιά και ομαδοποιήστε τες ανάλογα με την προσωπική αντωνυμία στην οποία αναφέρονται.

«Εμείς»

«Εσείς»

Φύλλο μαθητή

Τα χαρακτηριστικά στο βίντεο είναι του εικαστικού Γιώργου Φαρσακίδη, που έζησε για ένα διάστημα εξόριστος στη Μακρόνησο. Μπορείτε να βρείτε περισσότερες πληροφορίες για τη ζωή και το έργο του;
